УДК 342.3: 340.12
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5399.2019.2.07

ЧИ СПРАВДІ НАРОД Є ДЖЕРЕЛОМ ВЛАДИ?

DO THE PEOPLE ARE THE SOURCE OF POWER?

Кононенко Ю.С.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Джолос С.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

У статті критично осмислено тезу про те, що народ є джерелом влади. Автори ставлять питання: якщо владарює народ, то хто ж тоді є підвладним? як ідуть справи у монархічних державах, де королі правлять за божественним правом? як бути із колоніальними і тоталітарними державами: невже і там народ, будучи уярмленим, все одно залишається джерелом влади і сам себе пригноблює? як співвідносяться теза «народ – джерело влади» з іншими політико-правовими концепціями на кшталт вчення про суверенітет, природне право і суспільний договір? тощо. З'ясовано, що теза про те, що «народ є джерелом влади» є вельми дискусійною та являє собою не констатацію факту чи декларацію, а ідеологічний штамп демократії. Зазначається, що реальним джерелом влади є природа (об'єктивні закони світобудови), яка дарує розум і силу для організації держави та забезпечення добробуту. Виявлено, що головним фактором, що зумовлює появу та існування держави, є суверенна влада, що володіє достатнім рівнем ефективності. При цьому насправді влада тримається на силі та відсутності опору підвладних. Вказано, що наділення народу владою суперечить логіці утворення держави як інструменту забезпечення добробуту та може створювати загрозу повернення до хаосу додержавного стану. До того ж народ легко піддається маніпуляції, тому в реальності він є об'єктом, а не суб'єктом панування. Зазначається, що суверенітет, тобто верховенство, абсолютність, постійність, єдність, незалежність, необмеженість і неподільність, є властивостями виключно державної влади, яка згуртовує народ на певній території для досягнення певної цілі, що призводить до утворення держави. Підкреслено, що тільки держава, сильна у військовому, політичному та економічному плані, спроможна забезпечити реалізацію інтересів суспільства.

Ключові слова: влада, джерело влади, народ, народний суверенітет, суверенітет, державний суверенітет, держава, природа, насильство, сила.

Постановка проблеми. Конституції багатьох сучасних держав стверджують, що джерелом влади є народ. Разом із тим виникають питання: якщо владарює народ, то хто є підвладним? як ідуть справи у монархічних державах, де королі правлять за божественним правом? як бути із колоніальними

і тоталітарними державами: невже і там народ, будучи уярмленим, все одно залишається джерелом влади і сам себе пригноблює? як співвідносяться теза «народ – джерело влади» з іншими політико-правовими концепціями на кшталт вчення про суверенітет, природне право і суспільний договір? тощо. Отже, теза про народ як джерело влади є вельми неоднозначною, що і зумовлює необхідність дослідження зазначеної проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Загалом, досліджуваній проблематиці було присвячено праці багатьох авторів, зокрема, таких як: Ю. Барабаш, Я. Богів, Ж. Боден, М. Бурменський, А. Колодій, В. Копєйчиков, Н. Крестовська, Б. Кухта, С. Лінецький, В. Маклаков, Н. Макіавеллі, Л. Матвєєва, Ю. Мірошниченко, Ю. Оборотов, А. Овчаренко, О. Прієшкіна, І. Сліденко, В. Теліпко, В. Тимошенко, В. Федоренко, А. Цвіркун, Г. Шершеневич та ін.

Формулювання цілей статті. У межах цієї статті ми плануємо висвітлити питання, яким ще не було приділено досить уваги, зокрема: а) осмислити тезу про народ як джерело влади та з'ясувати, чи відповідає вона дійсності; б) виявити, що ж насправді є джерелом влади; в) вказати на реальні підвалини державно-правового буття, які необхідно правильно розуміти та враховувати у справі державного будівництва та управління тощо.

Виклад основного матеріалу. Ідея про те, що народ є джерелом влади набула популярності після Французької революції 1789–1799 рр. Так, у ст. 3 Декларації прав людини і громадянина 1789 р. вказано, що «Джерелом всякого суверенітету є, по суті, народ. Жодна сукупність осіб, жодна окрема особа не можуть здійснювати владу, котра прямо не походила би від народу» [1, с. 135].

Ю. Барабаш зазначає, що «Положення про належність влади народу є засадничим для всіх можливих ідей та концепцій демократії, а демократія завжди більшою або меншою мірою означає народовладдя, тобто визнання суверенітету народу та його участь у політичному житті» [2, с. 80].

Тож не дивно, що ідеї народного суверенітету перекочували з Декларації 1789 р. до конституцій сучасних демократичних держав. Так, ст. 3 Конституції Французької Республіки 1958 р. зазначає, що «національний суверенітет належить народу, котрий здійснює його через своїх представників і за допомогою референдуму. Жодна частина народу, жодна окрема особа не можуть привласнити собі його здійснення» [1, с. 106]. Ст. 1 Конституції Італійської Республіки 1947 р. вказує, що «суверенітет належить народу, котрий здійснює його у формах і в межах, установлених Конституцією» [1, с. 243]. У ч. 2 ст. 1 Конституції Королівства Іспанія від 27 грудня 1978 р. зазначено, що «національний суверенітет належить іспанському народу, від котрого походять повноваження держави» [1, с. 298]. У ч. 2 ст. 1 Конституції Греції від 9 червня 1975 р. сказано, що «народний суверенітет становить основу політичного режиму» [1, с. 363]. Відповідно до ч. 2 ст. 5 Конституції України від 28 червня 1996 р. «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» [3].

Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп/2005 (справа про здійснення влади народом), «Положення частини другої статті 5 Конституції України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» треба розуміти так, що в Україні вся влада належить народові. Влада народу є первинною, єдиною і невідчужуваною та здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України, через органи дер-

жавної влади та органи місцевого самоврядування, сформовані відповідно до Конституції та законів України» [4].

Разом із тим є чимало неоднозначних моментів, пов'язаних з ідеями народного суверенітету. Так, Ю. Мірошниченко вказує, що «в теорії конституційного права давно вже точаться дискусії щодо розмежування державного, народного та національного суверенітетів. У руслі цього визначення категорії «національний суверенітет» через категорію «народний суверенітет» видається некоректним» [5, с. 34]. Дослідник зауважує, народу відводиться недостатнє місце у Конституції та чинному законодавстві України, адже новообрані народні депутати (ст. 79 Конституції) та новообраний Президент (ст. 104 Конституції) «присягають на вірність Україні», а не «Українському народу», правосуддя здійснюється «іменем України», а не «іменем Українського народу», та й органи держави здебільшого діють «від імені держави», а не «іменем народу», хоча народ проголошується «єдиним джерелом влади» [5, с. 37–38]. Загалом же, дослідник вказує на необхідність «зміни філософії влади», що полягає у «перевертанні піраміди цінностей: «не людина для держави, а держава для людини» [5, с. 35].

В юридичній літературі також інколи зазначається, що категорія «народний суверенітет» «живе скоріше як відповідна концепція, і основна її суть полягає у визначенні першоджерела влади» [6, с. 25]. При цьому вказується, що, «на жаль, народний суверенітет справді дуже часто сприймається поки що як декларація, фікція, утопія» [5, с. 34].

О. Прієшкіна зазначає, що «визнання народу джерелом влади є важливою віхою в політичній історії людства, яка володіє великим гуманістичним потенціалом та має воістину революційне значення, бо тільки сам народ може володіти правом бути найвищим суддею в питаннях влади, вирішенні її долі» [7, с. 180]. Зауважимо, що ідея народного суверенітету (як «віха в політичній історії людства») існувала не завжди, тож властива лише певному історичному періоду й у перспективі може бути забута як така, що не витримала випробування часом і політико-правовими реаліями.

Окремі молоді дослідники, зокрема Я. Богів, ймовірно, натхненні подіями 2013–2014 рр., пропонують «доповнити (Конституцію) ще однією статтею або принаймні конкретизувати наявну пунктом про те, що принципи побудови держави, які закріплені в ст. 1 Конституції, є непорушними і тому всім тим, хто спробує ліквідувати цей конституційний лад, громадяни України мають право чинити опір, якщо не можуть бути використані інші засоби» [8, с. 209]. Проте не слід забувати, що відповідно до ст. 36 Кримінального кодексу об'єктом необхідної оборони є не тільки права та інтереси особи, але й «суспільні інтереси» та «інтереси держави» [9]. Тож потреба у запропонованій дослідницею нормі є спірною. Крім того, якщо громадянам буде надане право «чинити опір» «усім тим, хто спробує ліквідувати цей конституційний лад», фактично буде узаконено право на повстання, і маргінали отримають правову можливість вчиняти злочини, прикриваючись конституційно-демократичним гаслами, що, власне, і зараз становить вельми відчутну проблему. Тож проблеми суверенітету народу потребують поміркованої оцінки й адекватного сприйняття.

Як відомо, Французька революція 1789–1799 рр. мала своїми духовними натхненниками мислителів-просвітників, які у своїх працях обстоювали ідеї природного права і суспільного договору. Тож тезу про «народ – джерело влади» слід розглядати у контексті цих теорій, котрі до того ж були покладені в основу самої ідеї демократії.

Згідно з теорією природного права, джерелом права є природа, розум чи Бог [10, с. 152, 155], тобто аж ніяк не народ. Саме природа диктує об'єктивні закони світобудови, які мають бути осягнуті за допомогою людського розуму і логічно відображені у позитивних законах, створених законодавцем.

Зауважимо, що у Преамбулі Конституції України також зазначається, що «Верховна Рада України… усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями… приймає цю Конституцію – Основний Закон України» [3]. Тобто вказівка на Бога дає підстави вважати, що Конституція 1996 р. ухвалювалася з урахуванням природно-правової теорії, яка визнає Бога одним із джерел права.

Логічним продовженням теорії природного права є вчення про суспільний договір, до речі, надзвичайно популярне з точки зору демократичної ідеології. Так, відповідно до договірної теорії походження держави держава виникає в результаті укладення суспільного договору, за яким народ зрікається безмежної свободи і частини своїх природних прав, які, за Т. Гоббсом, у додержавному стані породжують спричинену людськими недоліками та егоїзмом «війну всіх проти всіх», та утворює державу і владу, які мають забезпечити нормальні умови життя, зокрема мир, безпеку, досягнення загального блага [11, с. 259–260]. Таким чином, джерелом влади слід вважати не народ, а суспільний договір, тобто угоду про обмеження свободи людей, яка продиктована природою, розумом та об'єктивними законами колективного буття.

Слід зазначити, що державному буттю властиве відокремлення влади від народу, на відміну від первісно-общинного ладу, де влада мала потестарний характер, не відокремлювалася від суспільства і здійснювалася всіма його членами [10, с. 28–30; 12, с. 6–18]. Отже, якщо вважати народ джерелом влади і надати право правити всім, то тоді не буде правити ніхто, і суспільство ризикує скотитися до додержавного стану війни всіх проти всіх. Тож наділення владою всіх фактично суперечить ідеї суспільного договору та й самій державності.

Зауважимо, що навіть якщо відійти від властивих демократичній ідеології вчень про суспільний договір і природне право, й розглянути, наприклад, інші теорії походження держави і права, то побачимо, що джерелом влади є все, що завгодно, але тільки не народ – Бог (теологічна теорія), батьківська влада (патріархальна теорія), природно-кліматичні умови (теорія географічного детермінізму), насильство (теорія насильства), приватна власність та класове розшарування (класово-матеріалістична теорія), людська психіка (психологічна теорія) [10, с. 31–37] тощо.

У цьому контексті постає питання: що ж являє собою народ з політичної точки зору, тим більше, що з Нового часу панує ідея національної держави як уособлення народного суверенітету і волі народу до власної державності?

Зауважимо, що більшість держав, які у XVII–XVIII ст. стали вважатися національними, існували до того упродовж багатьох століть і були засновані шляхом насильства: варвари завоювали території Римської імперії напередодні Темних віків та утворили чимало т.зв. «варварських королівств», з яких потім постали європейські та інші держави; нормани завоювали Англію в XI ст.; а князь Олег у IX ст. – Київ та заснував державу Русь. Пізніше одні завойовники змінювали інших (щодо Українських земель, наприклад, монголи, литовці, поляки, московіти тощо), однак джерелом влади завжди виступало насильство (хоча і робилися спроби обґрунтувати божественне походження влади).

Враховуючи, що більшість сучасних держав мають доволі велику територію

і населення, слід сказати, що цим вони завдячують здебільшого середньовічним завойовникам і королям, які шляхом насильства утвердили свою владу на певній території щодо певних племен, які потім упродовж кількох століть, проведених під одним скіпетром, злилися в один народ.

Ю. Оборотов наголошує, що державі може бути властива така важлива функція, як створення нації, виразником й уособленням якої вона є: справді, радше держава формує народ, а не навпаки, адже саме вона сприяє гармонізації інтересів, стимулюванню об'єднання і дозрівання народів [13, с. 10].

Таким чином, класична тріада атрибутів держави – народ, територія, суверенна влада [10, с. 50] – вказує, що для того, аби певний народ на певній території мав державну організацію, необхідна суверенна влада, яка, як свідчить історія, завжди тримається на насильстві. Підкреслимо, що у період державотворення правитель часто був чужоземцем стосовно своїх підданих (вікінги в Нормандії, нормани в Англії, варяги на Русі, європейські монархи – у колоніальних країнах тощо), тобто не був ставлеником народу.

У цьому контексті доречно навести думку геніального класика епохи Ренесансу Нікколо Макіавеллі: «Військове мистецтво наділене такою силою, що дає змогу не лише утримати владу тому, хто народжений державцем, але і здобути владу тому, хто народився простим смертним… Нехтування цим мистецтвом є головною причиною втрати влади, тоді як володіння ним є головною причиною здобуття влади» [14, с. 87].

Отже, насправді головним фактором державотворення є суверенна влада, а її джерелом – сила. Той факт, що народ без суверенної влади не породжує державу, засвідчує, що народ є лише пасивною масою, множиною людей, якими управляють, й аж ніяк не джерелом влади. Народ не має чіткої політичної волі, про що свідчать істотні коливання громадської думки, непередбачуваність результатів виборів, протилежні бажання різних соціальних груп (наприклад, Схід і Захід в Україні, валлони і фламандці у Бельгії, каталонці і баски в Іспанії, шотландці у Великій Британії тощо), що за відсутності сильної центральної влади може привести державу до розпаду.

Крім того, сутність «народовладдя» найкраще виявляється за умови послаблення державної влади, наприклад, за часів революцій, повстань, громадянських воєн тощо, коли «велика революційна ідея» у виконанні народу, натхненного уявленням про те, що саме він є джерелом влади, а, значить, може робити все, що завгодно, практично неминуче реалізується у формі погромів, підпалів, розбоїв, грабежів, розправ і самосудів. При цьому жалюгідність державотворчих потуг народу чудово демонструє те, чого народ зазвичай досягає у результаті революцій: терор, розруха, зубожіння, голод, громадянська війна, іноземна інтервенція, втрата державних територій та прихід до влади або тиранів, або правителів із сумнівною репутацією. Гадаємо, що приклади Французької революції 1789–1799 рр., російських революцій та Громадянської війни 1917–1921 рр., Громадянської війни в Лівії 2011 р., Громадянської війни в Сирії, «Революції Гідності» 2013–2014 рр. та ін. у цьому контексті є досить красномовними.

Зауважимо, що держава була утворена для того, аби згуртувати людей навколо певної важливої ідеї та організувати їх за допомогою управління, законів і примусу для суспільно корисної, а не деструктивної діяльності. Народ, таким чином, є джерелом не влади, а бездумної грубої сили, яка легко піддається різним маніпуляціям та інсинуаціям, з якою, однак, змушені рахуватися навіть тирани (якщо вони не

хочуть, щоб їхній режим було повалено спритними інтриганами). При цьому якби народ справді був джерелом влади, володів народним суверенітетом, тобто верховною владою, тоді, значить, саме він мав би відповідати за криваві злочини жорстоких тиранів, якщо ті на кшталт Гітлера прийшли до влади у законний спосіб демократичним шляхом. Абсурдність наведеної думки вказує, що народ не є джерелом влади.

Опоненти, можливо, згадають, що у більшості сучасних держав народ обирає владу. На це ми відповімо, що у монархіях, наприклад, у Великій Британії, монарха і Палату лордів ніхто не обирає, і додамо, що у багатомільйонній державі більшість громадян особисто не знайомі з кандидатами, тож виборці є об'єктом маніпуляції з боку ЗМІ, іміджмейкерів, PR-менеджерів й іноземних спецслужб, як про це свідчать чутки щодо останніх президентських виборів у США. Також слід пам'ятати і слова, приписувані Й. Сталіну: «Не важливо, як голосують, важливо як рахують» [15].

Наші опоненти, можливо, згадають про «народний суверенітет» як один з принципів права, що означає «визнання народу єдиним джерелом влади в державі та його виключного права на зміну конституційного ладу» [16]. На це ми відповімо, що поняття «суверенітет» перекладається з французької як «верховна влада» [17, с. 427], і говорити про нього за часів феодалізму чи абсолютизму (до кінця XVIII ст.) некоректно, так само як і щодо сучасних авторитарних і монархічних держав. Отже, суверенітет народу є віянням часу й ідеологічним кліше, а не явищем, що іманентно властиве державі.

Натомість слід згадати, що поняття «суверенітет» було розроблене та введене в обіг за два століття до Французької революції у праці видатного французького мислителя XVI ст. Жана Бодена «Шість книг про республіку» (1576 р.). Ж. Боден тлумачить суверенітет як верховну, абсолютну, постійну, єдину і неподільну владу, що властива не особистості (можновладцю чи феодалу), а державі [18, с. 110]. Враховуючи, що поняття «суверенітет» є похідним від поняття «суверен» (правитель, особа, що володіє верховною владою), очевидно, що таким чином мислитель підкреслює значення монарха як глави держави, який має поширити свою владу на всю державу, припинити сваволю окремих феодалів, церкви та партій і покласти край розбрату та хаосу братовбивчих релігійних війн, сучасником яких він був.

Ж. Боден обґрунтував ідеї суверенної держави, інтереси якої стоять понад усе, а влада є незмінною та безмежною (вона обмежується хіба що божественними і природними законами) [19, с. 107]. За вченням класика, суверенітет, як основна ознака держави, визначається як «абсолютна і постійна влада держави», «велич», «найвища влада розпоряджатися» [20, с. 689–695].

Ідеї Ж. Бодена надалі були розвинуті Г. Шершеневичем, який зазначає, що «самостійність державної влади, якою вона відрізняється від інших влад, у своєму розкритті демонструє властивості державної влади. Самостійність характеризує державну владу як незалежну, вищу, необмежену і неподільну» [21, с. 214]. Незалежність визначає положення певної державної влади стосовно будь-якої іншої державної влади. «Незалежна ззовні, державна влада є вищою або верховною всередині. Влада може бути визнана самостійною, якщо в межах тієї ж території нема влади, що стоїть вище неї… Якщо державна влада є вищою, то всі інші влади, що діють на тій же території, зумовлюються нею, мають похідний характер» [21, с. 214–215]. З верховенства влади випливає така її якість – необмеженість. Державна влада є необмеженою, оскільки у протилежному випадку вона

була б обмежена владою, що стоїть над нею, і, відповідно, вона не була б верховною. «Верховність і необмеженість – властивості, тісно пов'язані одна з одною» [21, с. 217]. Наступною важливою рисою державної влади є її неподільність: «Оскільки державна влада є вищою владою, то, очевидно, що вона єдина: двох вищих влад не може бути. З цього виявляється нова властивість державної влади – її неподільність. Державна влада завжди одна, і по суті своїй не може припустити конкуренції іншої такої ж влади стосовно тих же осіб, на просторі тієї ж території» [21, с. 220]. У разі протистояння влад певна одна влада обов'язково має підкорити всі інші, адже «якщо відбудеться дійсний поділ влад, то єдність держави не може бути збережена» [21, с. 220–221].

Отже, суверенітет – це верховна, абсолютна, постійна, єдина, незалежна, необмежена і неподільна влада, що належить державі.

Своєю чергою народ – це багатомільйонний колектив, що має розмиту волю, часто протилежні і взаємовиключні погляди, і який має підкорятися наявним законам, ухваленим владою, яка якраз й утримує народ у покорі та придушує відцентрові сепаратистські тенденції чи злочинні посягання окремих осіб та груп. Таким чином, народ не підходить на роль суверена, оскільки прямо чи побіжно не відповідає таким властивостям суверенітету, як єдність і неподільність (людей багато, вони мають різні погляди на шлях розвитку держави), незалежність, необмеженість, верховенство, абсолютність (люди підкоряються законам і владі).

Разом із тим слід згадати, що у Новітній час до класичної тріади атрибутів держави – народу, території, суверенної влади – додалася четверта ознака – міжнародне визнання або можливість вступати у відносини з іншими державами [22, с. 74; 23, с. 33]. Таким чином, навіть якби народ мав народний суверенітет сам факт існування держави залежить від зовнішнього фактора – її визнання з боку інших держав. Отже, лише наявні держави мають владу вирішувати, чи вважати певне утворення суверенною державою, чи ні. Таким чином, підкреслимо, що суверенітет – це властивість держави, що цілком залежить від неї самої та від інших держав (а не від народу чи народів).

Зауважимо при цьому, що далеко не кожен народ є суб'єктом міжнародного права: міжнародною правосуб'єктністю володіють лише т.зв. «нації, що борються» [22, с. 90–95; 23, с. 39–40], і то лише з тією перспективою, що у разі перемоги у цій боротьбі буде утворено державу, яка буде визнана міжнародною спільнотою – наявними державами.

Зазначимо, що, попри задекларований у ст. 2 Статуту ООН принцип суверенної рівності держав [24], не всі вони мають однаковий вплив, згадаймо, наприклад, привілеї постійних членів Ради Безпеки ООН.

Слід додати, що нині державний суверенітет є не абсолютним, а відносним. Причому його обсяг і зміст можуть суттєво змінюватися залежно від того, чи є держава незалежною у міжнародних відносинах, чи є вона складником більш великого державного утворення (федерації, конфедерації), чи є вона членом певного міждержавного союзу [25, с. 117].

При цьому В. Маклаков вказує на той факт, що у сучасності розвиток міжнародних відносин спричиняє обмеження державного суверенітету на користь міжнародних співтовариств [1, V] та «можливість уступки державного суверенітету наднаціональним органам» [1, XIII]. Так, для прикладу зазначимо, що на можливість обмеження суверенітету вказано у Преамбулі Конституції Франції від 27 жовтня 1946 р. [1, с. 139], ст. 11 Конституції Італії [1, с. 245], ч. 3 ст. 28 Конституції Греції [1, с. 378] тощо.

Зауважимо, що ще гіршою є ситуація із суверенітетом слабких держав, які суттєво залежать від іноземних кредитів, міжнародних угод та обмежень, яким сильні держави нав'язують свою волю у вигляді міжнародного права, й які часто взагалі перебувають під зовнішнім управлінням. Тож зрозуміло, що народи слабких держав мають мінімальний вплив на життя всередині своєї країни (особливо коли реальна влада в ній належить плутократам, олігархам і клептократам), не кажучи вже про Всесвіт.

Таким чином, нині лише ефективна і сильна державна влада, що діє у відповідності до національних інтересів, спроможна протидіяти деструктивним зовнішнім і внутрішнім чинникам та забезпечити інтереси суспільства.

Отже, підсумовуючи викладене, слід зробити такі **висновки:**

1. Теза про те, що «народ є джерелом влади» є вельми дискусійною та більшою мірою являє собою не констатацію факту чи декларацію, а ідеологічний штамп демократії.

2. Реальним джерелом влади слід вважати природу (об'єктивні закони світобудови), яка дарує розум та силу, необхідні для організації держави, нормалізації співжиття людей, забезпечення порядку і добробуту.

3. Головним фактором, що породжує державу та забезпечує її подальше існування, є суверенна влада, що володіє достатнім рівнем ефективності.

4. Насправді, влада тримається на силі та відсутності опору підвладних внаслідок його придушення чи усвідомлення ними того факту, що вигода від повалення наявної влади буде непропорційно малою порівняно зі шкодою, яка цим може бути спричинена.

5. За державного буття, на відміну від первіснообщинного ладу, влада є відокремленою від народу і в ідеалі має формуватися на аристократично-меритократичних засадах. Наділення народу всією повнотою влади не тільки суперечить логіці утворення держави як інструменту забезпечення добробуту, але й може створювати загрозу повернення до хаосу додержавного стану.

6. Народ є множиною людей, якими управляють, і які легко піддаються маніпуляції, тож реальне наділення народу владою призведе до її розпорошення, невизначеності політичної волі, некомпетентності та неможливості здійснення управління, а тому до послаблення держави.

7. Суверенітет, тобто верховенство, абсолютність, постійність, єдність, незалежність, необмеженість і неподільність є властивостями виключно державної влади, яка якраз і згуртовує народ на певній території для досягнення певної цілі, що призводить до утворення держави.

8. Саме держава є основним суб'єктом міжнародного права, представляє народ на міжнародній арені, і саме від її визнання з боку інших держав залежить її існування; тож народ як такий є лише об'єктом, а не суб'єктом державної та міжнародної політики.

9. Сильні держави для задоволення своїх імперських інтересів спричиняють істотний тиск на слабкі держави, у т.ч. шляхом використання міжнародного права та нав'язування різноманітних завідомо неефективних економічних та політико-правових моделей. Тому з метою самозбереження та забезпечення інтересів суспільства держава має бути сильною в економічному, військовому та політичному плані, для чого різноманітні модні сучасні навіювання мають піддаватися критичній оцінці.

Перспективним напрямом подальшої розробки відповідної проблематики є виявлення основних засад гармонійного поєднання реалізації основних справедливих прав народу з ефективною управлінською діяльністю державної влади у контексті внутрішньої і зовнішньої політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституции зарубежных государств : учебное пособие. 2-е издание, исправленное и дополненное / составитель В.В. Маклаков. Москва : Издательство БЕК, 1997. 586 с.

2. Барабаш Ю. Установча влада Українського народу як конституційний феномен. *Право України*. 2009. № 11. С. 73–80.

3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

4. Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 (справа про здійснення влади народом). *Офіційний вісник України*. 2005. 26 жовтня. № 41. С. 31. Ст. 2605.

5. Мірошниченко Ю.Р. Проблеми сприйняття українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в конституційно-правовому вимірі. *Наше право.* 2015. № 6. С. 33–39.

6. Сліденко І.Д. Теоретичні та конституційні засади народного суверенітету. *Конституція і народний суверенітет в Україні: проблеми теорії і практики реалізації* : збірник наукових праць / Товариство конституційного права; за загальною редакцією: В.М. Кампо, М.В. Савчина. Київ, 2008. С. 18–26.

7. Прієшкіна О.В. Народний суверенітет як головна засада конституційного ладу України: загальнотеоретичні аспекти. *Конституційно-правовий вимір у розвитку правової системи України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора Стрельцова Льва Михайловича (1918–1979). Четверті юридичні читання, 25 жовтня 2013 року, м. Одеса / укладачі: З.В. Кузнєцова, А.В. Левенець; за загальною редакцією: Л.О. Корчевна; Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2013. С. 170–181.

8. Богів Я.І. Народний суверенітет та права людини як два основоположні, взаємопов'язані принципи конституціоналізму. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2014. № 807. С. 207–210.

9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

10. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. Харків : Одіссей, 2008. 432 с.

11. Тимошенко В.І. Договірна теорія походження держави. Юридична енциклопедія. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 2: Д–Й. С. 259–260.

12. Правознавство : підручник / А.І. Берлач, Д.О. Карпенко, В.С. Ковальський, А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, О.О. Підопригора; За редакцією В.В. Копєйчикова, А.М. Колодія. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 752 с.

13.Оборотов Ю.Н. Современное государство: основы теории. Учебный курс. Одесса : Астропринт, 1998. 132 с.

14. Макиавелли Н. Государь; Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Перевод с итальянского Г. Муравьевой, Р. Хлодовского. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2008. 272 с.

15. Голосование. *Викицитатник.* URL: https://ru.wikiquote.org/wiki/Голосование (дата звернення: 11.09.2019).

16. Федоренко В.Л. Народний суверенітет. Юридична енциклопедія. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2002. Т. 4: Н–П. URL: http://leksika.com.ua/10650913/legal/narodniy_suverenitet (дата звернення: 11.09.2019).

17. Кухта Б. Суверенітет. Політична наука. Словник: категорії, поняття і терміни / Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін.; за редакцією Б. Кухти. Львів : Кальварія, 2003. С. 427.

18. Крестовская Н.Н., Цвиркун А.Ф. История учений о государстве и праве: Курс лекций. Харьков : Одиссей, 2007. 376 с.

19. Линецкий С.В. Боден. Философский словарь / И.В. Андрущенко, О.А. Вусатюк, С.В. Линецкий, А.В. Шуба. Киев : А.С.К., 2006. С. 107.

20. Боден Ж. Шесть книг о государстве. Антология мировой политической мысли: в 5 т. Москва : Мысль, 1999. Т. 2. С. 689–695.

21. Шершеневичъ Г.Ф. Общая теорія права. Москва : Изданіе Бр. Башмаковыхъ, Типо-литографія Т-ва И.Н. Кушнеревъ и Ко, 1911.

22. Теліпко В.Е., Овчаренко А.С. Міжнародне публічне право : навчальний посібник / За загальною редакцією Теліпко В.Е. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 608 с.

23. Міжнародне право : навчальний посібник / За редакцією М.В. Буроменського. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 336 с.

24. Устав Организации Объединенных Наций и Устав Международного Суда. Организация Объединенных Наций : сборник документов. Москва : Наука, 1981.

25. Оборотов Ю.Н. Теория государства и права (прагматический курс): Экзаменационный справочник. Одесса : Юридическая литература, 2006. 184 с.

The article critically evaluates the thesis, that the people are the source of power. Authors discuss the questions: if the people rule the state, who is the subordinate? and what about the monarchies, where kings govern on the basis of the divine right? and what about the colonies and the totalitarian states: do the people govern there and oppress themselves? how the thesis, that the people are the source of power, correlates with other political and legal theories, such as doctrines of the sovereignty, natural law and social contract? etc. It was found, that the thesis that the people are the source of power is rather controversial. It is the ideological stamp of democracy, but not the statement of the fact or the declaration. Authors say, that the real source of power is nature (objective laws of the universe), which gives the mind and force, necessary to organize state life and guarantee welfare. It was found, that the sovereign power, which has the sufficient level of efficiency, is the main factor, which stipulates appearance and existence of the state. At the same time, in fact, the power is based on the force and on the absence of resistance of the subordinates. Authors came to the conclusion, that empowering the people is contrary to the logic of state formation and may threaten to return to the pre-state chaos. Moreover, people are easily manipulated, so in reality they are not the subject, but the object of domination. It was emphasized, that the sovereignty, that is supremacy, absoluteness, permanence, unity, independence, unrestrictedness and indivisibility are exclusive attributes of the state power, which unites the people in a certain territory to achieve a certain aim, which leads to the formation of the state. It is emphasized, that only a state, strong in military, political and economic terms, is really capable to realize the interests of society.

Key words: authority, source of power, people, popular sovereignty, sovereignty, state sovereignty, state, nature, violence, power.